

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ

IV ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 4-21 сәуір, 2017 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

атты халықаралық ғылыми конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 10-13 сәуір, 2017 жыл
1-том

IV МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 4-21 апреля 2017 года

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции
студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 10-13 апреля 2017 года
Том 1

IV INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 4-21 April, 2017

MATERIALS

of International Scientific Conference
of Students and Young Scientists

«FARABI ALEMI»

Almaty, Kazakhstan, 10-13 April, 2017
Volume 1

бағыттарының бірі болып табылады. Соңғы уақытта аталмыш топқа жататын адамдарға деген көзқарастың өзгеріске ұшырауымен бұл мәселенің маңыздылығы арта түсуде.

Қазіргі қоғамда онсыз да тағдырдың ауыртпалығын көтеріп жүрген мүгедек жандарға адамдар тіксіне қарайды. Осындай сұқ көздерден жасқанып мүгедектер өздерін қоғамның әлсіз мүшесі сезініп, өздігінен көшеге шыға алмайды. Шындығына келгенде мүмкіндігі шектеулі тұлғалар әлеуметтік-мәдени жүйе қызметіне араласу мүмкіндігінен толықтай айырылған. Сонымен қатар қоғамның көптеген бөлігі мүгедектігі бар адамдарды социумға интеграциялауға және қоғамның толыққанды мүшесі ретінде қабылдауға дайын емес. Мүгедек жандарды қоғамға интеграциялаудың негізгі механизмі - бұл, мүгедек жандарды қоршаған ортаға емес, керісінше қоғамды мүгедек жандарды қабылдауға дайындау арқылы, социумды үйлесімді өмір сүру ортасына айналдыру. Мүгедектерге қоғамның көзқарасы өзгерген сайын оларды әлеуметтік ортаға бейімдеу жұмыстары біршама жеңілдейтінін толық сеніммен айтуға болады.

Қоғам қолдау көрсеткен ортадаалынбайтын қамал жоқ. Сол себепті мүгедек жандардың спортпен шұғылдануына қоғам белсене көмек көрсетсе жақсы болар еді. Тағдырдың талқысына ұшыраған жандар үшін спорт-ең алдымен денсаулық кепілі, екіншіден уақыттарын тиімді және орынды өткізудің түрі, үшіншіден олардың өмірге деген құлшынысын арттыратын, денсаулығын күшейтуге көмек беретін маңызды сала. Түсіне білсек, мүгедектерді спорт арқылы қоғам қатарына кіріктіру өте күрделі жұмыс. Қоғамнан оқшау күй кешіп жүрген мүгедек жандарды ең алдымен психикалық көңіл-күйін тұрақтандырып, мәнді де қызықты, қоғаммен тең дәрежелі өмір сүру үшін спорттың маңыздылығын түсіндіру қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Холостова Е.М. Теория социальной работы. Вуз: ПСТГУ. 2001.
2. Адамның дамуы туралы ұлттық есеп. 2009.
3. Права людей с ограниченными возможностями на достойный труд. О'Рэйли, Артур.- Женева, Международное бюро труда, 2007.
4. Электрондық ресурс: <https://kaztrk.kz/kz/rio>. 2016
5. Электрондық ресурс: http://bnews.kz/kz/news/sport/mugedek_zhandar_sport
6. Дементьева Н.Ф., Устинова Э.В. Роль и место социального работника. 2001
7. "Егеменді Қазақстан». Мүгедекке мүсіркеу емес, мүмкіндік қажет. 7 сәуір 2015 ж.
8. Абдикерова Г.О. ҚР мүмкіндігі шектеулі топтарды қорғау мәселелері // Түркі әлемі. 2012 г. № 2.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Философия және саясаттану факультетінің
Әлекметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасының
Әлеуметтік жұмыс мамандығының
төртінші курс студенті
Балмағанбет Бейбіт Жауынбайқызы
И.С.Сарыбаева
әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің әлеуметтану және әлеуметтік
жұмыс кафедрасы, социол.ғ.к., аға оқытушы

ДАУН СИНДРОМЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЙІМДЕЛУІ

Қазіргі кезде бұл мәселе толығымен қарастырылып, жан-жақты зерттелді деп айта алмаймыз. Алайда, соңғы жылдары әртүрлі себептерге байланысты Даун синдромы бар балалар саны артуда. Оларға арналған арнайы энклазивті білім беру мекемелері мен жеке

бағыттаға мектеке дейінгі мекемелер жұмыс жасауда. Бұл аталған мекемелердің бірі «Күн бала» қоғамдық қоры болып табылады. Бұл орталықтың құрылу себебі мен жұмысы туралы толығырақ екінші бөлімде тоқталатын боламыз.

Қазіргі кезде мұндай арнайы білім беретін мекемелердің қызметкерлері, оқытушылары мен ата-аналар шетелдік ғалымдардың еңбектері мен ақыл-ойы дамуы артта қалған балалармен жұмысқа септігін тигізетін әдістемелік бағдарламаларды қолдана алады. Ол бағдарламаларда балаларды тәрбиелеудің нақты бағыттары, қандай дағдылар мен қабілеттерге үйренуі тиіс және оларға арналған тапсырмалардың түрлері мен кеектілігі толығымен қарастырылған.

Алайда, балалардың жасы, оларға қойылған синдром бір болғанымен, олармен жұмыс жасау түрі мен бағыты әртүрлі болады. Яғни, бір бала үшін «амандасу» өтіп кеткен кезең болса, бір бала үшін ол әлі де болса қол жеткізбеген тапсырма болуы мүмкін. Сондықтан да, мұндай ерекше балалармен жұмыста көп жағдайда баланың ақыл-ой дамуының күрделілік деңгейіне сәйкес индивидуалды бағдарлама дайындау қажеттігі де туындауы мүмкін.

Е.А.Екжанова мен Е.А.Стреблеваның интеллекті бұзылған балаларға үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелеріне арналған «Коррекциялық-дамытушы оқыту және тәрбиелеу» деп аталатын бағдарламасына шолу жасалды. Онда «Әлеуметтік даму» және «Еңбектік тәрбиелеу» деп аталатын екі бөлімі балаларды әлеуметтік бейімдеуге байланысты мәселелерді толығымен қарастырады. Сонымен қатар, мұнда балалардың әлеуметтік бейімделуіне ықпал ететін критерийлер мен факторларға және логопедтік сабаққа баса назар аударылғандығын байқауға болады. Бағдарлама жалпы, Даун синдромы бар балаларды әлеуметтік бейімдеуде негізгі үш компонентке көңіл бөлу қажеттігін көрсетеді: олар, өз-өзіне қызмет көрсету, мәдени-гигиеналық дағдылар, үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынасқа түсу.

Маккуэридің ауытқуы бар балаларға арналған «Кішкене сатылар» деп аталатын педагогикалық көмек бағдарламасы көбінесе осындай балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарға арналған құрал болып табылады.

Оның әлеуметтік бейімделу мәселесіне екі кітабы арналған; «Сөйлесу дағдысы» және «Өз-өзіне қызмет көрсету және әлеуметтік дағдылар». Мұнда ақыл-ойының дамуы артта қалған балаларды оқытудың сатылары мен мысалдары толығымен келтіріледі және олардың дамуындағы өзгерістерді анықтауға арналған тексеру парақтары да берілген. Бағдарламада көрсетілген тапсырмалар мен әдістер әлеуметтік жұмыс және т.б. мамандар мен ата-аналарға көмекші құрал бола алады.

Л.Б. Боярова, О.П. Гаврилушкина, А.П. Зарин және Н.Д. Соколованың «Интеллектуалды жетіспеушілігі бар балаларды оқыту мен турбиелеу бағдарламасында» «Әлеуметтік дамыту» немесе «Әлеуметтік бейімдеу» секілді бөлімдер берілмеген. Мұнда өзі-өзіне қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру тапсырмалары «Еңбек» деп аталатын бөлімде қарастырылған. Яғни, еңбек ету арқылы баланың ақыл-ойын, қимыл-қозғалысын және сөйлеуі мен басқа да дағдыларын қалыптастыруға болатындығы тұжырымдалған.

Бағдарламаның мазмұны үш кезеңге бөлінген: әрбір кезеңде игерілген дағдылар нығайтылып, жетілдіріліп, жаңа тапсырмалар беріліп отырады. Сонымен қатар, міндетті түрде ойындар, тақпақтар беріліп, маманның жұмысын жеңілдетіп отырады.

Тағы айта кететін бір бағдарлама бұл - «Даунсайд Ап» деп аталатын педагогикалық бағдарлама, онда ата-аналарымен бірге жұмыс жасайтын 1,5-3 жас аралығындағы адаптациялық топтар. Бұл бағдарлама негізіндегі сабақтардың мақсаты – балалардың әлеуметтенуі, қарым-қатынас дағдыларына үйрену арқылы бірте-бірте үй жағдайынан мектепке дейінгі мекемеге ауысу болып табылады.

Осылайша, жоғарыда аталған әрбір бағдарлама Даун синдромы бар балаларды әлеуметтік бейімдеудің әртүрлі бағыттарын ұсынады.

Даун синдромы бар балалармен коррекциялық жұмыстың мақсаты – оларды әлеуметтік бейімдеу, қалыпты өмір сүруге икемдеу және қоғамға интеграциялануына жағдай жасау болып табылады. Балалардың барлық танымдық қабілеттерін пайдаланып, олардың

психикалық даму процесіндегі ерекшелікті ескере отырып, қажетті өмірлік дағдыларды дамыту қажет. Себебі, олар есейген шақта өз-өзіне қызмет көрсету мен қарапайым жұмыстарды атқара алуы тиіс. Бұл арқылы біз балалардың және олардың ата-аналарының өмір сүру сапасын жақсартуға аламыз.

Бұл мақсатқа қол жеткізу үшін төменде көрсетілген негізгі міндеттерді шешу қажеттігі туындайды:

1. Балалардың психикалық қызметтерін ерте жастан анықтап, коррекциялық жұмыстар жүргізу арқылы дамыту.

2. Даун синдромы бар балаларды тәрбиелеу арқылы дұрыс мінез-құлықты қалыптастыру. Мұнда жұмыстың негізгі мазмұны балалардың бойында әдеттерді қалыптастыруға тәрбиелеу. Балаларды адамдармен қарым-қатынас барысында мәдени мінез-құлық дағдысын қалыптастыру мен үйрету болып табылады. Олар өтініш айта білуі, өзін қорғай білу немесе қауіптен қаша білуі тиіс. Сонымен қатар, сыртқы мінез-құлқына басты назар адарылуы тиіс.

3. Еңбекке үйрету, шаруашылықтық-күнделікті еңбектің күші жететініне үйрету мен өз-өзіне қызмет көрсетуге дағдыландыру.

Дамуындағы артта қалушылығы байқалған мұндай балалармен жүргізілген коррекциялық жұмыстар, жағымды, оң нәтижесін береді және оның алдағы тағдырына әсерін тигізеді. Сондықтан да, мұндай ауытқу бар балалармен жұмыста ұқыптылық, ыждағаттылық пен сенім секілді қасиеттер өте қажет.

Даун синдромы бар балалардың дамуы өз құрдастарынан біршама артта қалады. Жоғарыда атап кеткніміздей, олар кеш жүре бастайды, кеш сөйлейді, өз-өзіне қызмет көрсете алмайды. Яғни, денсаулығы қалыпты балаларға қарағанда барлық даму процесі кеш жүреді. Олар физиологиялық тұрғыда әлсіз және икемсіз, әрі аурушаң болып келеді. Басқа балаларға қарағанда қоршаған ортадағы заттарды тануға, білуге ұмтылмайды, қызығушылық танытпайды. Жалпы, үлкендерге, болып жатқан процестерге және табиғатқа бейжай қарайды. Тіпті мектеп жасына келген кезінде де, олардың сөздік қоры өте аз және сөз саптауы мен ойлауы нашар болып келеді. Сондықтан да, олар екі-үш сөзден құралған сөйлемге жауап беріп, оны түсіне алмайды және қарым-қатынасты орната алмайды.

Коррекциялық оқытусыз мектеп жасына жақындаған бұл балаларда тек заттық қызмет қана қалыптасады. Ойын қызметі де басты іс-әрекет болып табылмайды. Мектеп жасына дейінгі кезеңде ойыншықтармен мақсатсыз іс-әрекеттер орындалады. Яғни, қалыпты балалар **күрекпен жер қазып, шелекке құм салып ойнаса, ауытқуы бар балалар аузына салады, жерге уралы немесе оны жастырып ойнайды. Мектеп жасына жақындаған уақытта ғана заттық-ойындық іс-әрекеттер қалыптаса бастайды (қукланы тербету, машинаны айдау және т.б.), алайда бір ғана іс-әрекеттер бірнеше рет қайталады.** Ойын әрекеттері ешқандай эмоционалды реакциялармен және сөздермен жүргізілмейді. Сюжетті-рөлдік ойындар мұндай балалардар өз бетімен, арнайы коррекциялық оқытусыз қалыптаспайды.

Даун синдромы бар балалар өз құрдастырамен бірігіп ойнай алмайды, себебі оларды түсінбейді. Сондықтан да өзінен біршама кіші жастағы балалармен ойнауға тура келеді. Егер бала балабақшада арнайы педагогикалық көмекке жүгінбеген болса, онда ол мектепке дайын бола алмайды. Осыған орай айта кететін бір мәселе ол Даун синдромы бар балалардың білім алу мәселесі. Қазіргі уақытта мұндай дамуы артта қалған балаларды жалпы білім беретін білім беру мекемелеріне алмайды. Себебі, олар сыныптағы балалармен бірге жас ерекшелігін сай білімді толығымен игеріп кете алмайды. Ол балаларға бұл ақпаратты игеруі үшін арнайы сабақтар мен тренингтер қажет. Сол себепті бұл балаларға ата-аналарының көмегімен үйде отырып, білім алуына тура келеді.

Қазақстанда ақыл ойының дамуы артта қалған балаларға арналған инклюзивті арнайы оқу орындары мен оқу сыныптары ашылған.

Даму деңгейін бағалау – баламен жұмыс стратегиясын түсіну мен анықтау үшін қажетті ең алғашқы қадам болып табылады. Бұл баланы үйде тесттен өткізіп, онымен жұмыс жасаудың дұрыс бағытын таңдауға мүмкіндік береді. Яғни, біз баланы қай бағытта жетілдіру

жұмысын жүргізу қажет екендігін анықтаймыз: моторика, сөйлеу мәнері, өз-өзіне қызмет көрсету, жеке қажеттіліктерін орындай алу немесе әлеуметтік қабілеттері – қоршаған ортамен қары-қатынасқа түсе алуы.

Осындай бағалау жүргізу арқылы баланың әлсіз және жағымды жақтары анықталады. Бұл балағау нәтижесі баланың жағымды іс-әрекеттері ең тұстарын нығайтып, әлсіз жағын дамытуға мүмкіндік береді.

Жалпы көптеген мәселелерді күнделікті өмірде ойын барасында шешеуге болады. Мысалы, күнделікті бала күтімі кезінде баланың моторикасы мен өз-өзіне қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік бар.

Айта кететін бір мәселе бұл балалардың денсаулығы қалыпты балалардан әлдеқайда ерекшелігінде. Біз Даун синдромы бар балалармен жұмыста осыны ескеруіміз қажет. Яғни, жалпы білім беретін оқу орындары мен балабақшалардағы секілді бір ережемен, бір уақытпен жүре алмаймыз. Бұл балалар үшін кез-келген сабақ мен тасырма ұзақ уақытты алмауы тиіс. Арнайы жүргізілетін сабақтарды өте қысқа уақытта жүргізіп, іс-әрекет түрін жиі ауыстырып отырған жөн. Мысалы, моториканы дамыту – 15 минут, ойындық дамыту – 15 минут, оқу мен иллюстрациялар қарау – 15 минут. Барлығы 45-50 минут. Мұндай мәселелерді шешуде тәуекелділік пен қателіктерден қорықпау қажет, себебі ол кез келген уақытта орын алуы ықтимал.

Өз-өзіне қызмет көрсету мен әлеуметтік дағдылар күнделікті өмірде орын алған жағдайларда және оған қолайлы уақытта жүргізіледі. Яғни оған арнайы уақытты арнаудың қажеті жоқ. Бала ойнағысы келгенде ойыншығын өзі алуы мен ойнап болғаннан кейін қайта жинап орнына қою өз-өзіне қызмет көрсетуді сипаттайды. Бұл үшін балалардың ата-аналары мен сол отбасының барлық мүшелері қолдау көрсетуі тиіс. Сол кезде оның әлеуметтік дағдыларының қалыптасуына ықпал ете алады. Сондықтан да, сабақта қызықты әрі реттелген болуы шарт.

Баланың I сатыдағы дағдысын қалыптастыру қалай жүргізілуі тиіс?

Үйрету – баланы қоршаған ортада ол белгілі бір жағдайлар мен іс-әрекеттерге тез үйренуі үшін соған сәйкес жағдай қалыптастырамыз. Мұндай тәжірибелік сабақта үйрету сабағын бірнеше кезеңге бөлген дұрыс. Бала даму деңгейі бойынша қандай кезеңде болса, сол кезеңге сәйкес тапсырма беру қажет. Мысалы, «Тіс щеткасын ал, тубикті аш...», «Тісінді тазала» деп айтамыз. Егер бала, берілген тапсырманы толық орындай алмаса, оның қалай жасалатынын ата-ана немесе отбасының кез келген мүшесі өзі жасап көрсетуі керек.

Үйрету сабағы барысында барлық берілген тапсырманы толығымен айтып, түсіндіру қажет. Нені, қалай, қашан деген сияқты сұрақтарды бала қоя алмайтын болғандықтан, ешқандай сұрақ туындамайтындай етіп түсіндірген жөн. Егер тапсырамын толық түсіндірмесеңіз, оның нәтижесі қажетті деңгейде болмайтындығы сөзсіз. Сондықтан да, баламен жұмыс барысында өзіңізді «жақсы менеджер» ретінде сезініп, кез келген тапсырманың әдістемелік нұсқаулығын түсіндіріп беруіңіз қажет.

Сонымен қатар, балаға физикалық көмек көрсету де маңызды. Бірінші баланың қолынан ұстап, тапсырманы онымен бірге жасау, кейіннен оның білегінен ұстап, қолын бағыттау. Жоғарыда айтып өткеніміздей, үйрету материалдары баланы ерекшелігіне ыңғайланып жүргізілуі тиіс. Мысалы, баладан тіс жууды сұрамас бұрын, тіс пастасының қақпағын біршама босатып қою секілді жұмыстарды жүргіземіз. Егер бала, осыдан кейін тіс пастасының қақпағын тез ашатын болса, оның өзі балаға үйрену мен дағдылануға мотивация туындатады.

Тапсырманы орындап болғаннан кейін, баланы міндетті түрде мақтап, құшақтап, басынан сипап физикалық байланыс орнату да маңызды болып табылады.

Тапсырманы таңдау кезінде педагог немесе әлеуметтік қызметкер 3 негізгі факторды ескеруі тиіс:

1. алға қоятын мақсаты, яғни болашақта бала нені жасай алуы тиіс;
2. баланы тестілеу нәтижесі, яғни нақты кезеңде не жасай алады;
3. уақыт пен мүмкіндігі, нақты жағдайда сіз қандай нәтижеге қол жеткізе аласыз.

Берілетін тапсырма баланың оны орындауы кезінде не жасайтыны және оны қалай игеретіндігін анықтайды. Тапсырма арқылы қажетті дағды мен қабілеттер қалай және қай жерде жүргізілетіндігін көрсетеді. Тапсырма баланың мақсатын, келесі қадамын анықтап береді. Сондықтан да Даун синдромы бар баламен жұмыс барысында әлеуметтік қызметкер оған берілетін тапсырмаға аса ұқыптылықпен қарауы тиіс.

Дұрыс берілмеген тапсырма, «дәрігердің дұрыс қойылмаған диагнозы» секілді оң нәтиже бермейді және кері әсерін тигізуінің ықтималдығы жоғары. Жалпы, әлеуметтік қызметкер маманы жан-жақты көп профильді маман болғандықтан, қоғамның әлеуметтік әлсіз топтарымен жұмыс барысында оған біршама ауыр жүк артылады.

Егер бала тапсырманы жасай алады, бірақ жасағысы келмесе, онда үлкен қиындық туындайды. Балалар үнемі жасап жүрген тапсырмасын орындағысы келмейді, оған үйреншіктіден қарағанда жаңа, әрі күрделірек тапсырма болса, сол кезде қызығушылық танытып, орындауға тырысады. Сондықтан да, берілетін тапсырманың түрі мен күрделілігі және оның нәтижесі мен жетістігі алдын ала анықталып, берілуі тиіс.

Егер Даун синдромымен ауыратын бала даму деңгейінің жетіспеушілігіне байланысты тапсырмаға өз ойы мен іс-әрекетін шоғырландыра алмаса, оны ең бірішіден сол дағдыға үйрету қажет. Баланың ойы мен іс-әрекетін шоғырландыра алмағандығын визуалды көру байланысы арқылы анықтауға болады.

Балаға ойы мен іс-әрекетін шоғырландыруға үйретудің 3 сатысын атауға болады:

1. бір адамға қарау, яғни көру байланысы арқылы шоғырландыру;
2. бір затқа немесе дыбысқа көңілін шоғырландыру;
3. белгілі бір затқа бір адаммен бірге бір уақытта көңілін шоғырландыру. Бұл сатыны «біріккен» шоғырландыру деп атауға да болады.

Бала үлкен адамның көзқарасының бағытына немесе оның бас бармағының бағытына қарап, оның сол затқа қарап отырғандығын тексереді. Егер бала мұндай тапсырмаларды орындай алмаса, онда басқа әлеуметтік дағдыларға, қарым-қатынасқа, моторикаға үйрену мүмкін емес.

Сондықтан да, баланың көңілін шоғырландыру жұмысы да ең маңызды сатыларының бірі болып табылады.

Баланы қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді мақсаттар қоюға үйрету керек. Мысалы, ұзақ мерзімді мақсат – табиғи қажеттіліктерін түзетуге үйрету. Қысқа мерзімді мақсаттар: әжетханаға барғысы келгенде шыдау және әжетке отыру, әжетханаға сұрану, өзі шешініп отыру және тұру, өзі киіну, өзі жинау секілді іс-әрекеттерге үйрету.

Балалардың дағдылануға үйрену деңгейлерін 3-ке бөлуге болады:

1. Бастапқы – іс-әрекет біріккен түрде жүргізіледі, мұнда әжетханаға бару ережесі үйретіледі.
2. Жеткілікті деңгей – мұнда іс-әрекет бақылау арқылы жүргізіледі, мұнда әжетханаға бару ережесінің ұрыс орындалуы маңызды болып табылады.
3. Өз бетімен әрекет ету деңгейі – іс-әрекет өз бетінше немесе кейбір бақылаулар арқылы жүргізіледі, мұнда таңғы және кешкі әжетханаға бару кезектілігі, қол, аяқ, бас жуу, ванна қабылдау мерзімділігі ескеріледі.

Мұндай балалар үшін өз-өзіне қызмет көрсету дағдыларын игеру, адамдар өміріне үйрену, қоғамдағы өмір сүру стильіне икемделу мен макроәлеуметтік ортаға бейімделу өте маңызды болып табылады. Дағдыларға үйретудің негізгі міндеттері ата-аналары тарапынан мақсатты бағытталған дайындықпен өз бетінше әрекет етудің максималды деңгейін қалыптастыру болып отыр. Сонымен қатар, баланың даму деңгейіне байланысты ата-аналарымен бірігіп мейірімді қары-қатынас қалыптастыру қажет. Бұл жағдайда баланың белсенділігіне қолдау көрсетіледі және агрессия да орын алуы мүмкін. Сондықтанда, агрессияға жол бермей, баланың отбасындағы күнделікті-шаруашылықтық іс-әрекетіне, үй жинауға көмектесуіне, қоршаған ортаның қызметтеріне бағдарлана білуіне, өз бос уақытын ұйымдастыруына, сөйлеуін дамытуға және өз әрекетін сөз арқылы жеткізуіне ерекше назар аударған жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Коноплева А.Н., Лещинская Т.Л. Интегрированное обучение детей с особенностями психофизического развития: Монография. - Мн.: НИО, 2003. - 232 с.
2. Шипицына Л.М. Формирование социальной адаптации у детей дошкольного возраста с синдромом Дауна // журнал «Синдром Дауна. XXI век» №2(11) 2013
3. Замский Х. С. Умственно отсталые дети: История их изучения, воспитания и обучения с древних времен до середины XX века - М.: НПО Образование, - 2012. – 399 с.
4. Грозная Н.С. Из истории развития ранней помощи // журнал «Синдром Дауна. XXI век» №2(7) 2011. – стр.3-5
5. Ворсанова С.Г., Юров Ю.Б., Демидова И.А., Берешева А.К. Хромосомные синдромы, выявляемые в первые годы жизни ребенка: данные клинических, цитогенетических и молекулярно-цитогенетических исследований // Дефектология. - 2010. - №2. – стр. 41-51.

Бердібек Айкерім

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Философия және саясаттану факультетінің

Әлекметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасы,
әлеуметтік жұмыс мамандығының 4-курс студенті

И.С.Сарыбаева

әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің әлеуметтану және әлеуметтік
жұмыс кафедрасы, социол.ғ.к., аға оқытушы

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АТА-АНА ҚАМҚОРЛЫҒЫНСЫЗ ҚАЛҒАН ЖЕТІМ- БАЛАЛАРДЫ ОРНАЛАСТЫРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Бүгінгі күні біздің қоғамның аса бір үлкен де маңызды мәселелерінің бірі ол – жетімдік мәселесі болып табылады. Жалпы жетімдік мәселесі ол барлық кезеңде де кездесетін, барлық қоғамға тән мәселе болып табылатынын бәріміз білеміз. Жетімдік ол баланың қоршаған ортасына дұрыс бейімделуіне, яғни оның ортамен қарым-қатынастарына үлкен кедергісін тигізетіні сөзсіз. Ата-ана мен туыстардың қамқорлығынсыз өскен бала өзін барлық жерде де қолайсыз сезінуі, яғни оның жалғыздығы психологиялық тұрғыдан белгілі бір ауытқуларға әкеліп соқтыруыда мүмкін. Өйткені қалыпты өмірлік жағдайы, яғни отбасылық жағдай оларға таңсық болып келеді. Көптеген себептерге байланысты ата-анасының қамқорлығынсыз қалатын балаларға қолдау көрсету еліміздің әлеуметтік саясатындағы басты бағыттардың бірі болып келеді, яғни жетім балалармен әлеуметтік жұмыс жүргізудің мақсаты еліміздің саясатымен тығыз байланысты болып табылады. Жалпы бұл аталған мекемелердегі балалармен жұмыста мамандардың рөлі өте зор. Қолдау бағдарламасын іске асыру үшін балаларды дамыту мен оқытуға баланың жан дүниесіндегі ірілі-уақты өзгерістердің бәрін байқай алатын, өмірлік тәжірибесі мол, кәсіби деңгейі жоғары мамандар тартылады. Бағдарламада шамаланған нәтижелер мынадай: интернаттық мекемелердегі тәрбиеленушілердің әлеуметтік, жеке мәселелерінің шешімін табу; балаларды қоғамдағы дербес өмірге дайындау; «екіншілей» жетімдіктің алдын алу.

Жетім балаларға арналған кез-келген балалар үйі немесе интернаттың басты міндеті – тәрбиеленушілердің әлеуметтенуі, олардың қазіргі қоғамға сіңісуі, оларға:

- а) жалпы қоғамдық ықпалдастық және әлеуметтік-психологиялық жағдаяттардың баланың жеке тұлғасының дамуына әсері;
- ә) бұл үрдістегі баланың өзінің белсене қатысуы;
- б) қоғамдағы әлеуметтік қатынастар жүйесін жетілдіру, оның ішінде интернаттық мекемелердегі балаларға қатысты қайта қарастыру жатады [1].